

KONSTYTUCJA RZESZY NIEMIECKIEJ Z 11 SIERPNI 1919 R.

(cyt. za J. Makowski, *Nowe konstytucje*, Warszawa 1925, s. 361-377)

Rozdział pierwszy

USTRÓJ I ZADANIA RZESZY

Oddział pierwszy

Rzesza i kraje

• *Art. 1.* Rzesza Niemiecka jest republiką. Władza państwowa pochodzi od ludu.

Art. 2. Terytorium Rzeszy Niemieckiej składa się z terytoriów krajów niemieckich. Inne terytoria mogą być w drodze ustawy Rzeszy przyłączone do Rzeszy, o ile ludność ich zażąda tego na mocy prawa samookreślenia.

Art. 4. Powszechnie uznane zasady prawa narodów stanowią obowiązującą część składową niemieckiego prawa państwowego.

Art. 5. Władza państwowa w zakresie spraw Rzeszy wykonywana będzie przez organy Rzeszy na podstawie Konstytucji Rzeszy, a w zakresie spraw krajowych przez organy Krajów na podstawie Konstytucji krajowych.

Art. 6. Do Rzeszy należy wyłącznie ustawodawstwo w zakresie:

1. stosunków z zagranicą;
2. kolonii;
3. przynależności państwowej, wolności przesiedlania się, emigracji i imigracji, oraz wydawania przestępców;
4. organizacji siły zbrojnej;
5. systemu monetarnego;
6. ceł, jak również jednolitości obszaru celnego i handlowego, oraz wolności obrotu towarowego;
7. poczt, telegrafów, włącznie z telefonami.

Art. 7. Do Rzeszy należy ustawodawstwo w zakresie:

1. prawa cywilnego;

2. prawa karnego;
3. postępowania sądowego włącznie z egzekucją karną, jak również pomocy wzajemnej między urzędami;
4. paszportów i przepisów policyjnych dla cudzoziemców;
5. prawa ubogich i opieki nad włościanami;
6. prasy, stowarzyszeń i zgromadzeń;
7. polityki ludnościowej, opieki nad macierzyństwem, niemowlętami, dziećmi i młodzieżą;
8. zdrowia, weterynarii, ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami;
9. prawa pracy, ubezpieczeń i ochrony robotników i pracowników, jak również pośrednictwa pracy; [...]
13. uczynienia własnością społeczną bogactw naturalnych i przedsiębiorstw gospodarczych, jak również otrzymywania, wytwarzania, podziału i kształtowania cen dóbr gospodarczych dla gospodarki społecznej;
14. handlu, miar, wag, emisji pieniędzy papierowych, banków oraz giełd; [...]
16. przemysłu i górnictwa; [...]
20. teatrów i kinematografów.

Art. 9. Do Rzeszy należy poza tym ustawodawstwo w zakresie podatków lub innych dochodów, o ile są one całkowicie lub częściowo zużywane dla jej celów. Rzesza, pobierając podatki i inne dochody, które dotychczas należały do Krajów, winna uwzględnić utrzymanie zdolności do życia tych Krajów.

Art. 12. Dopóki i jak dalece Rzesza nie czyni użytku z przysługującego jej prawa ustawodawstwa, Kraje zachowują swe prawo ustawodawstwa. Nie dotyczy się to ustawodawstwa zastrzeżonego wyłącznie dla Rzeszy. [...]

Art. 13. Prawo Rzeszy ma pierwszeństwo przed prawem krajowym. O ile zachodzą wątpliwości lub różnice zdań w kwestii, czy przepis prawa krajowego da się pogodzić z prawem Rzeszy, właściwa władza Rzeszy lub centralna władza krajowa na podstawie odnośnego przepisu ustawy Rzeszy może odwołać się do rozstrzygnięcia Najwyższego Sądu Rzeszy.

Art. 14. Ustawy Rzeszy wykonywane będą przez władze krajowe, o ile ustawy Rzeszy nie stanowią inaczej.

Art. 17. Każdy Kraj musi mieć ustrój państwa wolnego. Przedstawicielstwo ludowe wybierane będzie przez wszystkich obywateli Rzeszy Niemieckiej, mężczyzn i kobiety, w powszechnym, równym, bezpośrednim i tajnym głosowaniu na zasadach wyborów stosunkowych.

Rząd krajowy musi mieć zaufanie przedstawicielstwa ludowego. Zasady wyborów do przedstawicielstwa ludowego obowiązują także i przy wyborach gminnych. Ustawa krajowa może jednak prawo wyborcze uzależnić od czasu pobytu w gminie aż do jednego roku.

Art. 19. Spory konstytucyjne w obrębie Kraju, w którym nie ma sądu dla ich rozpoznania, oraz spory natury nie prywatno-prawnej między Krajami, lub Rzeszą a Krajami, rozstrzyga na wniosek jednej ze stron spór wiodących, Najwyższy Trybunał Państwowy Rzeszy Niemieckiej, o ile nie jest właściwy inny sąd Rzeszy. Wyrok Najwyższego Trybunału Państwowego wykonywa Prezydent Rzeszy.

Oddział drugi

Sejm Rzeszy

Art. 20. Sejm Rzeszy składa się z posłów ludu niemieckiego.

Art. 21. Posłowie są przedstawicielami całego ludu. Podlegają oni tylko własnemu sumieniu i nie są związani instrukcjami.

Art. 22. Posłowie wybierani są w powszechnym, równym, bezpośrednim i tajnym głosowaniu przez mężczyzn i kobiety powyżej lat dwudziestu na zasadach wyborów stosunkowych. Dzień wyborów musi być niedzielą lub publicznym dniem odpoczynku. Bliższe szczegóły określi ordynacja wyborcza Rzeszy.

Art. 23. Sejm wybiera się na cztery lata. [...]

Art. 24. Sejm Rzeszy zbiera się corocznie w pierwszą środę listopada w siedzibie rządu Rzeszy. Prezydent sejm Rzeszy obowiązany jest zwołać sejm Rzeszy wcześniej, o ile tego zażąda Prezydent Rzeszy lub 1/3 część członków sejm Rzeszy. [...]

Art. 25. Prezydent Rzeszy może sejm Rzeszy rozwiązać, jednak tylko raz jeden z tego samego powodu. [...]

Art. 26. Sejm Rzeszy wybiera swego Przewodniczącego, jego zastępców i sekretarzy, oraz uchwała regulamin sejmowy.

Art. 29. Sejm Rzeszy obraduje jawnie. Na wniosek 50-ciu członków jawność może być wykluczona większością dwóch trzecich liczby członków sejm Rzeszy.

Art. 32. Uchwały sejm Rzeszy zapadają zwyczajną większością głosów, o ile Konstytucja nie przewiduje innego stosunku. [...] Liczbę posłów, których obecność konieczna jest do prawomocności uchwał, określi regulamin sejmowy.

Art. 33. Sejm Rzeszy i jego komisje mogą żądać obecności kanclerza Rzeszy i każdego ministra Rzeszy. Kanclerz Rzeszy, ministrowie Rzeszy i ich delegaci mają wstęp na posiedzenia sejm Rzeszy i jego komisji. Kraje mogą wysyłać na te posiedzenia pełnomocników, którzy przedstawiają stanowisko swych rządów w przedmiocie obrad. Przedstawiciele rządu muszą być na swe żądanie wysłuchiwanie podczas obrad, a przedstawiciele rządu Rzeszy także poza porządkiem dziennym. Podlegają oni władzy porządkowej Przewodniczącego.

Art. 36. Żaden członek sejm Rzeszy lub sejmu krajowego nie może być kiedykolwiek bądź sędownie lub dyscyplinarnie ścigany z powodu swego głosowania lub oświadczeń uczynionych w wykonywaniu swego mandatu, lub w ogóle pociągany do odpowiedzialności poza zgromadzeniem, do którego należy.

Art. 37. Żaden członek sejm Rzeszy lub sejm krajowego nie może być bez pozwolenia Izby, do której należy, pociągnięty podczas kadencji do śledztwa, lub aresztowany za czyny zagrożone karą, wyjąwszy, gdyby był schwytany na gorącym uczynku, lub najpóźniej dnia następnego. [...]

Oddział trzeci

Prezydent Rzeszy i Rząd Rzeszy

Art. 41. Prezydenta Rzeszy wybiera cały lud niemiecki. Wybrany może być każdy Niemiec, który ukończył trzydziesty piąty rok życia. Bliższe szczegóły określi ustawa.

Art. 43. Urzędowanie Prezydenta trwa lat siedem. Wybór ponowny jest dopuszczalny. Przed upływem tego terminu Prezydent Rzeszy na wniosek sejm Rzeszy może być złożony z urzędu na mocy głosowania ludowego. Uchwała sejm Rzeszy zapada większością dwóch trzecich głosów. Na skutek tej uchwały Prezydent Rzeszy zostaje zawieszony w wykonywaniu swego urzędu. Uchwałę głosowania ludowego, odmawiającą złożenia z urzędu

Prezydenta Rzeszy, uważa się za jego ponowny wybór; pociąga ona za sobą rozwiązanie sejmu Rzeszy.

Prezydent Rzeszy nie może być ścigany karnie bez zgody sejmu Rzeszy.

Art. 44. Prezydent Rzeszy nie może być jednocześnie członkiem sejmu Rzeszy.

Art. 45. Prezydent Rzeszy reprezentuje Państwo w zakresie prawa narodów. Zawiera on w imieniu Państwa przymierza i inne umowy z obcymi mocarstwami, oraz uwierzytelnia i przyjmuje posłów. Wypowiedzenie wojny i zawieranie pokoju następuje na mocy ustawy Rzeszy.

Przymierza i umowy z obcymi państwami, o ile odnoszą się do przedmiotów zastrzeżonych dla ustawodawstwa Rzeszy, wymagają zgody sejmu Rzeszy.

Art. 46. Prezydent Rzeszy mianuje i zwalnia urzędników Rzeszy oraz oficerów, o ile ustawy nie postanawiają inaczej. Prezydent Rzeszy może prawo mianowania i zwalniania urzędników Rzeszy przekazać innym władzom.

Art. 47. Prezydent Rzeszy jest wodzem naczelnym całej siły zbrojnej Rzeszy.

Art. 48. O ile jeden z krajów nie spełnia obowiązków, które wkładają nań Konstytucja lub ustawy Rzeszy, Prezydent może, przy pomocy siły zbrojnej Rzeszy, zmusić Kraj ten do wypełnienia tych obowiązków. W przypadku poważnego naruszenia lub zagrożenia bezpieczeństwa publicznego i porządku w Rzeszy Niemieckiej, Prezydent Rzeszy może poczynić konieczne zarządzenia w celu przywrócenia publicznego bezpieczeństwa i porządku, a w razie potrzeby uciec się do pomocy siły zbrojnej. W tym celu może on przejściowo zawiesić zupełnie lub częściowo prawa zasadnicze, ustanowione w art. 114, 115, 117, 118, 124 i 153 niniejszej Konstytucji.

Wszystkie zarządzenia poczynione na mocy p. 1 i 2 niniejszego artykułu winien Prezydent Rzeszy podać niezwłocznie do wiadomości sejmu Rzeszy. Zarządzenia powyższe winny być uchylone na żądanie sejmu Rzeszy. [...]

Art. 50. Wszystkie rozporządzenia i zarządzenia Prezydenta Rzeszy, nie wyłączając tych, które odnoszą się do siły zbrojnej, muszą dla uprawomocnienia się być kontrasygnowane przez kanclerza Rzeszy

lub właściwego ministra Rzeszy. Przez kontrasygnaturę zostaje przejęta odpowiedzialność.

Art. 51. W razie przeszkody uniemożliwiającej Prezydentowi Rzeszy sprawowanie urzędu, zastępuje go przede wszystkim kanclerz Rzeszy. [...]

Art. 52. Rząd Rzeszy składa się z kanclerza Rzeszy i ministrów Rzeszy.

Art. 53. Prezydent Rzeszy mianuje i odwołuje kanclerza Rzeszy, a na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów Rzeszy.

Art. 54. Kanclerz Rzeszy i ministrowie Rzeszy mogą sprawować swój urząd, o ile posiadają zaufanie sejmu Rzeszy. Każdy z nich musi ustąpić, jeżeli sejm Rzeszy wyrażną uchwałą cofnie mu swe zaufanie.

Art. 55. Kanclerz Rzeszy przewodniczy w rządzie Rzeszy i kieruje jego czynnościami wedle regulaminu uchwalonego przez rząd Rzeszy i zatwierdzonego przez Prezydenta Rzeszy.

Art. 56. Kanclerz Rzeszy ustala linie wytyczne polityki i ponosi za nie odpowiedzialność wobec sejmu Rzeszy. W granicach tych wytycznych każdy minister Rzeszy kieruje samodzielnie powierzonym sobie działem spraw pod własną odpowiedzialnością wobec sejmu Rzeszy.

Art. 59. Sejm Rzeszy może oskarżyć Prezydenta Rzeszy, kanclerza Rzeszy i ministrów Rzeszy przed Najwyższym Trybunałem Państwowym Rzeszy Niemieckiej, za zawinione pogwałcenie Konstytucji Rzeszy lub ustawy Rzeszy. Wniosek o postawieniu w stan oskarżenia musi być podpisany co najmniej przez stu członków sejmu Rzeszy i wymaga zgody większości takiej, jakiej żądają przepisy o zmianie Konstytucji. [...]

Oddział czwarty

Rada Rzeszy

Art. 60. W celu dania reprezentacji Krajom niemieckim w zakresie ustawodawstwa i administracji Rzeszy, ustanawia się Radę Rzeszy.

Art. 61. W Radzie Rzeszy ma każdy Kraj co najmniej jeden głos. W większych krajach przypada jeden głos na milion mieszkańców. Nadwyżkę, która równa się co najmniej liczbie mieszkańców najmniejszego Kraju, liczy się za cały milion. Żaden Kraj nie może mieć więcej jak dwie piąte wszystkich głosów.

Austria niemiecka otrzyma po swem przyłączeniu się do Rzeszy Niemieckiej prawo udziału w Radzie Rzeszy z liczbą głosów

odpowiadającą swej ludności. Do tego czasu przedstawiciele Austrii mają tylko głos doradczy. [...]

Art. 63. Kraje będą reprezentowane w Radzie Rzeszy przez członków swych rządów. [...] Kraje mogą wysyłać do Rady Rzeszy tylu przedstawicieli, ile posiadają głosów.

Art. 64. Rząd Rzeszy obowiązany jest zwołać Radę Rzeszy na żądanie trzeciej części jej członków.

Art. 65. W Radzie Rzeszy i jej komisjach przewodniczy członek rządu Rzeszy. Członkowie rządu mają prawo, a na żądanie obowiązek brania udziału w obradach Rady Rzeszy i jej komisji. [...]

Oddział piąty

Ustawodawstwo Rzeszy

◦ *Art. 68.* Wnioski ustawodawcze pochodzić będą od rządu Rzeszy lub z łona sejmku Rzeszy. Ustawy Rzeszy uchwała Sejm Rzeszy.

Art. 69. Wniesienie projektu ustawy przez rząd Rzeszy wymaga zgody Rady Rzeszy. O ile nie dojdzie do porozumienia między rządem Rzeszy a Radą Rzeszy, rząd Rzeszy może pomimo to wnieść projekt ustawy, winien jednak przedstawić odrębne zapatrywanie Rady Rzeszy.

W razie uchwalenia przez Radę Rzeszy projektu ustawy, na który nie zgadza się rząd Rzeszy, rząd Rzeszy winien projekt ten wnieść do sejmku Rzeszy, przedstawiając zarazem swój punkt widzenia.

Art. 70. Prezydent Rzeszy obowiązany jest ustawy, które doszły do skutku zgodnie z Konstytucją, wygotować i w ciągu miesiąca ogłosić w Dzienniku Ustaw Rzeszy.

Art. 72. Ogłoszenie ustawy przesuwa się o dwa miesiące, o ile zażąda tego trzecia część liczby członków sejmku Rzeszy. Prezydent Rzeszy może zarządzić ogłoszenie ustaw wbrew temu żądaniu, o ile sejm Rzeszy i Rada Rzeszy uznają je za pilne.

Art. 73. O ile Prezydent Rzeszy poweźmie w ciągu miesiąca odpowiednią decyzję, ustawę uchwaloną przez sejm Rzeszy poddaje się przed jej ogłoszeniem pod referendum ludowe.

Ustawę, której ogłoszenie zostało odroczone na wniosek co najmniej jednej trzeciej liczby członków sejmku Rzeszy, poddaje się pod referendum ludowe, o ile wniosek taki postawi dwudziesta część liczby uprawnionych do głosowania.

Referendum ludowe przeprowadza się również, gdy dziesiąta część liczby osób uprawnionych do głosowania żąda poddania projektu ustawy referendum ludowemu. Podstawą inicjatywy ludowej musi być opracowany projekt ustawy. Projekt ten winien rząd Rzeszy przedłożyć sejmowi Rzeszy z wyłożeniem własnego stanowiska. Referendum ludowe nie dochodzi do skutku, o ile żądany projekt ustawy został bez zmian przyjęty przez sejm Rzeszy.

W przedmiocie budżetu, ustaw podatkowych i uposażeń służbowych, referendum ludowe może zarządzić tylko Prezydent Rzeszy.

Postępowanie przy referendum ludowym i inicjatywie ludowej reguluje ustawa Rzeszy.

Art. 74. Radzie Rzeszy przysługuje prawo sprzeciwu wobec ustaw uchwalonych przez sejm Rzeszy.

Sprzeciw musi być złożony rządowi Rzeszy w ciągu dwóch tygodni od ostatecznego głosowania w sejmie Rzeszy i najpóźniej w ciągu dwóch następujących tygodni umotywowany.

W wypadku zgłoszenia sprzeciwu ustawę składa się sejmowi Rzeszy do ponownego uchwalenia. O ile przy tym nie dojdzie do porozumienia między sejmem Rzeszy a Radą Rzeszy, Prezydent Rzeszy może w ciągu trzech miesięcy zarządzić referendum ludowe w przedmiocie, co do którego powstała różnica zdań. O ile Prezydent nie skorzysta z tego prawa, to uważa się, iż ustawa nie doszła do skutku. O ile sejm większością dwóch trzecich głosów uchwali ustawę wbrew sprzeciwowi Rady Rzeszy, prezydent obowiązany jest ogłosić ustawę w brzmieniu uchwalonym przez Sejm Rzeszy w ciągu trzech miesięcy lub zarządzić referendum ludowe.

Art. 75. Referendum ludowe może unieważnić uchwałę sejmu Rzeszy tylko wtedy, jeżeli w głosowaniu brała udział większość osób uprawnionych do głosowania.

Art. 76. Konstytucja może być zmieniona w drodze ustawodawczej. Uchwały sejmu Rzeszy w przedmiocie zmiany Konstytucji dochodzą do skutku za zgodą co najmniej dwóch trzecich głosów w obecności dwóch trzecich ustawowej liczby członków sejmu Rzeszy. Również uchwały Rady Rzeszy w przedmiocie Konstytucji wymagają zgody większości dwóch trzecich oddanych głosów. W wypadku zmiany Konstytucji w drodze referendum ludowego z inicjatywy ludowej konieczna jest zgoda większości osób uprawnionych do głosowania.

O ile sejm Rzeszy uchwalił zmianę Konstytucji wbrew sprzeciwowi Rady Rzeszy, Prezydent Rzeszy może ustawy tej nie ogłosić, jeśli rada Rzeszy w ciągu dwóch tygodni zażąda referendum ludowego.

KONSTYTUCJA REPUBLIKI FRANCUSKIEJ

Z 4 PAŹDZIERNIKA 1958 R.

STAN PRAWNY NA DZIE Ń 31 GRUDNIA 1969 R.

(cyt. za A. Burda, M. Rybicki [red.] *Konstytucje Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Belgii, Szwajcarii. Zbiór tekstów*, Wrocław 1970, s. 362-394)

Rząd Republiki, zgodnie z ustawą konstytucyjną z dnia 3 czerwca 1958 roku przedłożył,
Lud francuski przyjął,
Prezydent Republiki ogłasza ustawę konstytucyjną, której treść jest następująca:

Wstęp

Lud francuski proklamuje uroczyście swoje przywiązanie do praw człowieka i zasad suwerenności narodu, tak jak zostały one określone w Deklaracji z roku 1789, potwierdzonej i uzupełnionej przez Wstęp do konstytucji z roku 1946.

Zgodnie z tymi zasadami oraz zasadą samostanowienia narodów Republika przyznaje pragnącym doń należeć terytoriom zamorskim nowe instytucje oparte na wspólnym ideale wolności, równości i braterstwa i mające na celu ich demokratyczny rozwój.

Rozdział I.

O suwerenności

Art. 1. Republika i ludy terytoriów zamorskich, które w drodze samostanowienia przyjmą niniejszą konstytucję, stanowią Wspólnotę. Wspólnota oparta jest na zasadzie równości i solidarności tworzących ją ludów.

Art. 2. Francja jest republiką niepodzielną, laicką, demokratyczną i społeczną. Zapewnia ona równość wszystkich obywateli wobec prawa bez względu na pochodzenie, rasę lub religię. Respektuje wszelkie przekonania. [...]
Jej zasadą: rządy ludu, przez lud i dla ludu.

Art. 3. Suwerenność narodowa należy do ludu, który wykonuje ją przez swych przedstawicieli i w drodze referendum.

Żaden odłam ludu ani żadna jednostka nie może przypisywać sobie prawa do jej wykonywania.

Głosowanie może być bezpośrednie lub pośrednie, w myśl zasad przewidzianych w konstytucji. Jest ono zawsze powszechne, równe i tajne.

Wyborcami są, zgodnie z zasadami określonymi przez prawo, wszystkie osoby narodowości francuskiej, pełnoletnie, obojga płci, korzystające z praw cywilnych i politycznych.

Art. 4. Partie i ugrupowania polityczne rywalizują ze sobą w drodze wyborów. Powstają one i działają swobodnie. Winny one przestrzegać zasad suwerenności narodowej i demokracji.

Rozdział II.

Prezydent Republiki

• *Art. 5.* Prezydent Republiki czuwa nad należytym przestrzeganiem konstytucji. Zapewnia przez swój arbitraż prawidłowe funkcjonowanie władz publicznych jak również ciągłość państwa.

Jest on gwarantem niepodległości narodowej, integralności terytorium, przestrzega umów Wspólnoty oraz traktatów.

• *Art. 6.* Prezydent Republiki jest wybierany na lat siedem w bezpośrednim głosowaniu powszechnym. → *alt. wprowadzony w 1952 r.*
Sposób wykonania niniejszego artykułu określa ustawa. *Przeł. 2 kandydaci od 2002*

• *Art. 7.* Prezydent Republiki wybierany jest większością absolutną oddanych głosów.

Jeśli w pierwszej turze większość absolutna nie została uzyskana, przeprowadza się, w drugą kolejną niedzielę, następną turę. Mogą w niej brać udział jedynie dwaj kandydaci, którzy po ewentualnym wycofaniu się silniejszych kandydatów otrzymali największą liczbę głosów w pierwszej turze. [...]

• *Art. 8.* Prezydent Republiki powołuje premiera. Podejmuje decyzje o zwolnieniu go z wykonywanej funkcji na podstawie przedłożonego przez premiera wniosku o dymisję rządu.

• *Art. 9.* Prezydent Republiki przewodniczy Radzie Ministrów.

- *Art. 10.* Prezydent Republiki promulguje ustawy w ciągu piętnastu dni następujących po przedłożeniu rządowi ustawy ostatecznie uchwalonej. Może on przed upływem tego terminu zwrócić się do parlamentu o ponowne rozpatrzenie ustawy lub niektórych jej artykułów. Ponownego rozpatrzenia odmówić nie można.
- *Art. 11.* Prezydent Republiki może, na wniosek rządu zgłoszony w czasie trwania sesji bądź na wspólny wniosek obu zgromadzeń, ogłoszony w „Journal Officiel” poddać referendum każdy projekt ustawy odnoszący się do organizacji władz publicznych, zawierający zatwierdzenie układu Wspólnoty lub zmierzający do upoważnienia do ratyfikacji umowy, który, mimo iż niesprzeczny z konstytucją, miałby znaczenie dla funkcjonowania instytucji Republiki.
- *Art. 12.* Prezydent Republiki może po zasięgnięciu opinii premiera i przewodniczących izb ogłosić rozwiązanie Zgromadzenia Narodowego. [...] Ponowne rozwiązanie Zgromadzenia nie może być dokonane przed upływem następującego po wyborach roku.
- *Art. 13.* Prezydent Republiki podpisuje dekrety z mocą ustawy i dekrety uchwalone na posiedzeniu Rady Ministrów. Obsadza państwowe urzędy cywilne i wojskowe. [...] *→ odwoławca*
- *Art. 15.* Prezydent Republiki jest najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych. [...] *→ realnie to w Rządzie Rady Ministrów*
- *Art. 16.* W wypadku, gdy instytucje Republiki, niepodległość państwa, integralność jego terytorium bądź wykonanie zobowiązań międzynarodowych są zagrożone w sposób poważny i bezpośredni i gdy prawidłowe funkcjonowanie określonych w konstytucji władz publicznych zostało przerwane, prezydent Republiki podejmuje środki, które wymagają okoliczności, po oficjalnej konsultacji premiera, przewodniczących izb oraz Rady Konstytucyjnej. Informuje on o tym naród za pomocą orędzia. Środki te winny wynikać z woli zapewnienia powołanym przez konstytucję władzom publicznym jak najszybszego wypełnienia ich zadań. Rada Konstytucyjna wyraża w tej sprawie swoją opinię. Parlament zbiera się z mocy prawa. Zgromadzenie Narodowe nie może być rozwiązane w trakcie korzystania z uprawnień wyjątkowych.

- *Art. 18.* Prezydent Republiki porozumiewa się z obiema izbami parlamentu za pomocą orędcy, których odczytanie zarządza i które nie mogą być przedmiotem debaty. [...]
- *Art. 19.* Akty prezydenta, z wyjątkiem określonych artykułami 8 (ustęp 1), 11, 12, 16, 18, 54, 56 i 61, wymagają kontrasygnaty premiera i w określonych wypadkach – właściwych ministrów.

Rozdział III.

Rząd

- *Art. 20.* Rząd określa i prowadzi politykę narodu. Dysponuje administracją i siłami zbrojnymi. Jest on odpowiedzialny przed parlamentem w warunkach i zgodnie z zasadami przewidzianymi artykułami 49 i 50.
- *Art. 21.* Premier kieruje działalnością rządu. Ponosi odpowiedzialność za obronę narodową. Zapewnia wykonanie ustaw. Z zachowaniem postanowień artykułu 13 wydaje rozporządzenia i obsadza stanowiska cywilne i wojskowe.
Może on pewne swe uprawnienia przekazać ministrom. [...]
Może on, w drodze wyjątku, przewodniczyć w zastępstwie prezydenta Republiki Radzie Ministrów, na podstawie wyraźnego upoważnienia i przy określonym porządku dziennym.
wykonuje podług inicjatyw i brodawek
- *Art. 22.* Akty premiera są w określonych wypadkach kontrasygnowane przez ministrów odpowiedzialnych za ich wykonanie.
- *Art. 23.* Funkcje członka rządu nie mogą być łączone z wykonywaniem żadnego mandatu parlamentarnego, z żadną funkcją przedstawicielstwa zawodowego o charakterze ogólnopaństwowym, żadnym urzędem publicznym ani też z żadną działalnością zawodową. [...]

Rozdział IV.

Parlament

- *Art. 24.* Parlament składa się ze Zgromadzenia Narodowego i Senatu. Deputowani do Zgromadzenia Narodowego wybierani są w głosowaniu bezpośrednim.

Senat wybierany jest w głosowaniu pośrednim. Stanowi on reprezentację jednostek terytorialnych Republiki. Francuzi zamieszkali poza Francją są reprezentowani w Senacie.

Art. 25. Ustawa organiczna ustala kadencję izb, liczbę ich członków, ich diety, warunki wybieralności, zasady niewybieralności oraz *incompatibilitas*. [...]

- *Art. 27.* Wszelki mandat imperatywny uważa się za nieważny. Prawo głosu członków parlamentu wykonywane jest osobiście. [...]
- *Art. 28.* Parlament zbiera się z mocy prawa na dwie sesje zwyczajne w ciągu roku. [...]

Rozdział V.

O stosunkach między parlamentem a rządem

- *Art. 34.* Ustawy uchwała parlament. [...]
- *Art. 35.* Wypowiedzenie wojny wymaga upoważnienia ze strony parlamentu.

Art. 37. Materie nie należące do zakresu ustawy, stanowią domenę działalności normatywnej rządu.

Teksty w formie ustawy wydane w tej samej materii mogą być zmienione dekretem, wydanym po zasięgnięciu opinii Rady Stanu. Te z tekstów w formie ustawy, które zostałyby wydane po wejściu w życie niniejszej konstytucji, mogą być zmienione dekretem tylko w wypadku, gdy Rada Konstytucyjna oświadczy, iż należą one do zakresu działalności normatywnej rządu zgodnie z ustępem poprzednim.

- *Art. 38.* Rząd może, w celu realizacji swego programu, zwrócić się do parlamentu o upoważnienie na czas ograniczony do podejmowania, w drodze dekretów z mocą ustawy, środków stanowiących normalnie dziedzinę ustawową.

Dekrety z mocą ustawy uchwalane są na posiedzeniu Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii Rady Stanu. Wchodzą w życie z dniem ich ogłoszenia, lecz tracą moc obowiązującą, jeśli projekt zatwierdzającej je

stawy nie zostanie wniesiony do parlamentu przed upływem terminu, reślonego w ustawie upoważniającej.

chwila wygaśnięcia terminu wymienionego w pierwszym ustępie niniejszego artykułu, dekrety z mocą ustawy mogą być, w zakresie anowującym materię ustawową, zmieniane jedynie w drodze ustawy.

rt. 39. Inicjatywa ustawodawcza przysługuje zarówno premierowi, k i członkom parlamentu. [...] *od 2008 r. ludowe inicjatywe ustawodawcze*

rt. 40. Parlamentarne projekty ustaw i poprawki zgłaszane przez zlonków parlamentu są odrzucone, jeśli ich przyjęcie pociągałoby a sobą bądź zmniejszenie zasobów publicznych, bądź stworzenie nowych lb powiększenie istniejących wydatków publicznych. [...]

Art. 49. Premier, po obradach Rady Ministrów, przedstawia zgromadzeniu Narodowemu kwestię zaufania w związku z programem rządu, ewentualnie z oświadczeniem dotyczącym polityki ogólnej rządu. Zgromadzenie Narodowe pociąga rząd do odpowiedzialności poprzez głosowanie wotum nieufności. Wniosek o wotum nieufności może być rzyjęty jedynie wówczas, jeżeli został podpisany przez co najmniej dziesiątą część członków Zgromadzenia Narodowego. Głosowanie nie może się odbyć przed upływem czterdziestu ośmiu godzin od momentu złożenia wniosku. Obliczane są jedynie głosy popierające wniosek o wotum nieufności, który to wniosek może być przyjęty jedynie większością członków wchodzących w skład Zgromadzenia. Jeśli wniosek o wotum nieufności zostaje odrzucony, jego sygnatariusze nie mogą go zgłosić ponownie na tej samej sesji, wyjąwszy okoliczności przewidziane poniższym ustępem.

Premier może po obradach Rady Ministrów przedstawić wobec Zgromadzenia Narodowego kwestię zaufania w związku z głosowaniem nad określonym tekstem. W takim wypadku tekst uważa się za przyjęty, z wyjątkiem sytuacji, gdy wniosek o wotum nieufności zgłoszony w ciągu dwudziestu czterech godzin od momentu postawienia kwestii zaufania zostanie uchwalony w sposób przewidziany ustępem poprzednim.

Premier może zwrócić się do Senatu o aprobatę rządowego oświadczenia w sprawie polityki generalnej.

- Art. 50. W wypadku, gdy Zgromadzenie Narodowe uchwali wniosek nieufności, bądź jeśli odrzuci program lub deklaracje o ogólnej polityce rządu, premier winien przedłożyć prezydentowi Republiki dymisję rządu.

Rozdział VII.

Rada Konstytucyjna

- *Art. 56.* Rada Konstytucyjna składa się z dziewięciu członków, których kadencja trwa lat dziewięć i którzy nie mogą być ponownie powoływani. Skład Rady Konstytucyjnej ulega odnowieniu w jednej trzeciej co trzy lata. [...]
Poza wymienionymi wyżej dziewięcioma członkami z mocy prawa wchodzi do Rady Konstytucyjnej byli prezydenci Republiki. Przewodniczącym Rady mianuje Prezydent Republiki.[...]
- *Art. 58.* Rada Konstytucyjna czuwa nad prawidłowością wyboru prezydenta Republiki. [...]
- *Art. 59.* Rada Konstytucyjna stanowi w wypadku zakwestionowania prawidłowości wyborów deputowanych i senatorów.
- *Art. 61.* Ustawy organiczne przed ich promulgacją oraz regulaminy izb przed ich wejściem w życie winny być przedstawione Radzie Konstytucyjnej, która wypowiada się co do ich zgodności z konstytucją [...]

Rozdział XIV

- *Art. 89.* Inicjatywa w przedmiocie zmiany konstytucji przysługuje zarówno prezydentowi Republiki na wniosek premiera, jak i członkom parlamentu.
Rządowy lub parlamentarny projekt zmiany konstytucji winien być uchwalony przez obie izby w takim samym trybie. Zmiana wchodzi w życie po zatwierdzeniu jej w referendum. [...]